

Ur ruinerna ...

Den svenska politikens mönster har undergått mycket stora förändringar under de gångna åren. Samtidigt har inte dessa förändringar i form av förskjutning i väljarsympatier mellan olika partier blivit tydlig. Inte minst tillkomsten av borgerliga trepartiregeringar har skymt sikten. Skenbart har rått något slags balansförhållande såväl mellan de politiska blocken som inom borgerligheten. Denna bild stämmer dock inte – åtminstone inte i avseende på förhållandena inom det borgerliga blocket.

Centerpartiet hade störst stöd i väljarkåren 1972-73 – dvs innan man på allvar börjat exploatera kärnkraftsfrågan. Sedan dess har Centerpartiet konstant förlorat stöd i väljarkåren. Endast tillfälliga avvikelser kan konstateras. Det finns inte något som helst underlag för tron att Centerpartiet skulle kunna vända utvecklingen. En statistisk trendframskrivning leder till ytterligare väljarförluster för Centerpartiet. Det finns inte några faktorer i den ekonomiska verkligheten eller i Centerpartiets politik som ens antyder att statistiken ljuger.

Folkpartiet genomgick i slutet av sextio-talet och början av sjuttio-talet en utveckling från att vara det ledande borgerliga partiet – Bertil Ohlins parti – med ett väljarstöd på omkring 15 % till att bli ett social-liberalt småparti likt liberala partier i exempelvis England och Västtyskland. Ohlins parti förvandlades till Gunnar Heléns parti med ungefär halva det väljarstöd som Ohlins parti hade. Två mer eller mindre lyckade partiledarbyten har tillfäl-

ligt återgivit väljarkåren hoppet om att Ohlins parti skulle återuppstå. Sympatisörerna har strömmat till men partiets politik har snart återfört opinionsstödet till kring 7%. Här återfinns nu Heléns Folkparti om än med en Helén vid rodret som heter Ola Ullsten.

Moderaterna har konstant vunnit ökat väljarstöd under den tidsperiod som Centerpartiet tappat stöd och sympatier. Först stabiliserades partiet på 15-procentsnivån. Därefter har nu moderaterna under fyra år konstant ökat sitt stöd.

Varje realistisk politisk bedömning måste utgå från att Folkpartiet är ett parti med omkring 7 % av väljarkåren bakom sig och att Centerpartiets stöd i väljarkåren snarare underskrider än överstiger 10-procentsnivån. Varje annat antagande är uttryck för endera önsketänkanden eller för att man helt förlorat blicken för den långsiktiga utvecklingen av väljarkårens sympatier.

Förändringen av det politiska mönstret som innebär att svensk politik har tre småpartier – c, fp och vpk – och att det "borgerliga blocket" består av ett parti som är nästan dubbelt så stort som de båda andra tillsammans innebär att förutsättningarna för politiken förändrats i grunden. Nästa gång som en borgerlig regeringsbildning blir aktuell är det inte längre tre likaberättigade parter som sätter sig ner kring förhandlingsbordet. Småpartiernas ställningstagande kommer att bestå i att välja vilket av de båda stora partierna som man vill stödja. Möjligheterna till ultimativa krav kommer att vara

mer formella än reella. Det är ingen som på allvar tänker tanken att vpk skulle ställa ultimatum riktat mot socialdemokraterna vid en socialistisk seger.

Självfallet kan de förändrade förhållandena inom borgerligheten te sig som om moderaternas alla önskedrömmar slagit in. Nu är det inte riktigt så. Det tar tid innan fp och c även mentalt och i attityd har anpassat sig till att vara småpartier som förlorat den ultimativa makten. Innan denna anpassning skett kommer förhållandena mellan de borgerliga partierna att vara instabila. Om inte moderaterna skall förlora möjligheterna att på ett konstruktivt sätt stödja sig på småpartierna i mitten måste dessa partiers kontraktionsproblem behandlas med respekt. Detta är dock något annat än den borgerliga samverkan som kännetecknat 70-talet. Jämbördiga parter kan samverka. När styrkebalansen förlorats blir det fråga om tolerans.

Socialdemokraterna har under större delen av 1970-talet legat på en nivå kring 42–43 procent. Nu ligger partiet vid drygt 50 procent sedan slutet av 1980. Det är ganska exakt samma nivå som socialdemokraterna låg på under huvuddelen av 1977 och 1978. Tillsammans med vpk har socialdemokraterna vid sin lägre nivå cirka 47 procent och vid sin högre nivå cirka 55 procent av rösterna.

Utan löntagarfondsfrågan hade en socialdemokratisk valseger nästa år varit oundviklig. Det finns inget glädjande att vänta på. Snarare kan det komma fler ekonomiska bakslag som ytterligare under-

gräver tilltron till de borgerliga partiernas förmåga att ta Sverige ur krisen.

Många svenskar lever med myten om de goda socialdemokraterna. "Hade socialdemokraterna suttit vid makten hade de aldrig låtit det gå så illa med Sveriges ekonomi. Kjell-Olof Feldt menar nog inte vad han säger om fonderna. Annat var det på Strängs tid. Då var inte underskottet i budgeten på väg att bli 100 miljarder." Sådana repliker och liknande resonemang är inte ovanliga. Det finns därför all anledning att varna för dylik 60-talsnostalgi. Det är inte 60-talets utan 80-talets socialdemokrati som kan komma att ta över regeringsmakten om mindre än ett år. Det blir inte Harpsundsdemokrati utan fondsocialism. Det blir inte sunda statsfinanser utan fortsatt expansion av den offentliga sektorn. Det blir inte expansionen från rekordåren utan skattehöjningar och än snabbare inflation. Det blir kort sagt socialdemokraternas försenade möte med 80-talets verklighet.

Kanske är det så att det är mittens regeringsalternativ som har prövats sedan 1976. Kanske är det så att det val som väljarna skall träffa i september 1982 är vilket av socialdemokraternas och moderaternas väg ur krisen som väljarna härnäst vill pröva.

Det är i vart fall dithän förändringen av det politiska mönstret pekar. Väljarna kommer alltmer renodlat att välja mellan de två stora partierna. Åtminstone intill dess att dessa partiers krisprogram prövats mot verkligheten.